CORNEL UNGUREANU

„La umbra cărţilor în floare"

Sub un titlu de sugestie proustiană ***(La umbra cărţilor în floare),*** Cornel Ungureanu îşi strînge cu oarecare întîrziere în volum o parte din articolele consacrate criticii actuale, şi în primul rînd foiletonisticii. El însuşi cronicar literar, de mai mulţi ani, autorul îşi aşază debutul editorial sub semnul unui elogiu al comentatorului de literatură: *„Foiletonistul* - scrie el în ***Despre foiletonişti şi scriitori - e un degustător,*** *un autor epic existînd prin intermediul lecturii. Protejat de cărţile «în floare», subiectivitatea sa rămîne vie, nealterată. Această carte a fost într-un fel o călătorie In căutarea lui ca* ***personaj*** *al unei istorii literare ipotetice, dar şi al unui roman ipotetic, unic, imprevizibil".* O asemenea pretenţie, fiind vorba totuşi de recenzii, poate să ni se pară exagerată; dar trebuie spus că ea nu rămîne în culegerea lui Cornel Ungureanu fără o anume acoperire, fiindcă autorul are netăgăduit talent, inventivitate, stil, mergînd pînă la a-şi înscena ideea pentru mai mult efect, mimînd ironic pe cei despre care scrie, cu o strategie care e înainte de toate literară.

De calitatea expresiei critice ne putem da seama imediat: *„E o critică (a Im Ş. Cioculescu) democratică, nesofisticată, directă şi francă, înzestrată cu vocaţia definiţiei drepte şi neşovăitoare, cu intuiţii perfecte, dar şi cu un zlmbet maliţios şi cu o substanţială moştenire de otrăvuri saintebeuviene, acele cuvinte cîrtitoare, vorbe de duh menite să vestească şi să întreţină în cititor un fel de bună . dispoziţie, pregătindu-l pentru întîlnirile, cele de gală, cu marile valori ale literaturii".* Un pas mai departe face criticul în, de exemplu, caracterizarea foiletoanelor lui Cornel Regman, unde metafora, analogia, construcţia literară devin procedeele principale: *„Anunţată blajin („cică nişte cronicari"), ca un fel de basm, cartea lui Cornel Regman e un western al criticii, cu saloon, cavalcade, piei roşii şi feţe palide".* Concis, enumerativ, mizînd pe definiţia din vîrful peniţei, uneori superficială, adesea memorabilă, stilul criticii lui Cornel Ungureanu e de o spontaneitate ce pare foarte firească, dar care, la o privire mai atentă, începe să-şi arate unele artificii şi trucuri.

Este mai întîi un ton repezit, telegrafic, comentariu critic în alfabet morse, care depăşeşte ritmul normal al lecturii şi produce oarecare impresie de afectare. Fiecare articol, oricît de scurt, e împărţit în puncte şi subpuncte, pentru înlesnirea cititorului de reviste, dar cu ostentaţie, ca şi cum criticul s-ar acomoda uşor batjocoritor aceste

necesităţi publicistice. Temător să bată apa-n piuă, el acumulează fapte şi însuşiri, retează frazele sau le imprimă în ritm vertiginos, presară la tot pasul întrebări, exclamaţii, ca nişte ghimpi meniţi să ţină interesul treaz.

în al doilea rînd, se observă epicizarea comentariului. Criticul îşi îngăduie libertăţi ce transformă pagina critică într-o scenetă cu cadru, personaje şi dialoguri. Un articol al lui Cornel Regman este rezumat astfel: *„Dintr-o carte de peste 500 de pagini, Cornel Regman alege un capitol şi îl disecă, punînd în mijlocul frazelor macerate de explozia pamfletară pe însuşi autorul în cauză. Cum apare ideea infamă? Foarte simplu. La mijloc e un quaker, un membru al unei societăţi de temperanţă. După descoperirea personajului, Cornel Regman îl încadrează sectei: quakerul e vestitorul de nenorociri, - socotindu-se trimisul apocalipsei. In fine, aceste mărunţişuri nu au importanţă, trimisul să se predea. Iată o operaţiune duşmănoasă, care cere represalii, şi criticul e gata de cele mai teribile. Şi, după ce muniţiile au fost istovite, după ce quakerul e convertit, la modul iluzoriu, la religia foiletonului, Cornel Regman găseşte un drum al împăcării, exclamînd peste cîmpul însîngerat al bătăliei"* etc.

Nici vorbă că aici stilul însuşi al lui Cornel Regman e imitat cu intenţie parodică, după cum, scriind despre Valeriu Cristea, parodia îl vizează pe aceasta din urmă: *„ în excursiile sumare prin literaturile străine, Valeriu Cristea e un sentimental scriind romanţe (frumoase) despre Lesage, Saint-Beuve, Italo Svevo... Critica romanţată a lui Valeriu Cristea lasă însă destul loc pentru idei generale... Cartea lui de debut e o frumoasă călătorie de agrement pe locurile care vor trebui cercetate pe viitor în haine lejere, de rînd, atît de necesare, nu, muncilor trudnice ale spiritului".* Critica lui Cornel Regman şi cu a lui Valeriu Cristea - se adaptează cameleonic la subiectul ei, uneori chiar împotriva voinţei autorului *(„ Ideea aceea cu* ***homo aedificator*** *nu era* ***găselniţa*** *lui M. Ungheanu"* - sună atît de bine a frază din M. Ungheanu, încît ar fi să-l bănuiesc pe Cornel Ungureanu de o perfidie...), şi e în esenţă maliţioasă. Umoarea criticului rămîne imprevizibilă. Tonul cel mai plin de amenitate se răsuceşte brusc în ironie: *„Faţă de exegeţii lui Ibrăileanu şi Călinescu, de altfel, AI. Piru nu manifestă nici o cruţare, în fond, de la înălţimea Domniei sale, posibilă".* Sau, din contra, severitatea se îndulceşte, devine nostalgic-legănătoare, ca o visare cu ochii deschişi deasupra cărţii analizate. Ironia se coboară cu o treaptă sub text. Am impresia că însuşi titlul ***(La sfîrşitul lecturii)*** a putut provoca dispoziţia interioară: *„Să se fi vindecat autorul* ***Marelui Alfa*** *de astmul arhivelor prin intrarea în*

voioasa lume a scriitorilor? Posibil. Zestrea de cultură agonisită altădată îl aduce oricum printre cei mai buni dintre ei... La sfirşitul lecturii e un sfîrşit de adolescenţă (cît de frumoasă) critică si eseistică. O adolescenţă în care Alexandru George povestea (cît de frumos povestea) întîmplările fioroase din literatură. Povestiri fioroase, adică, în care eroii erau critici şi istorici literari". Nu se poate, evident, ca această „răutate" tipică de critic să nu-şi îngroaşe uneori liniile în veritabile pamflete în care, indiferent de adevăr, calitatea artistică e indiscutabilă: *„Fraza de debut a cărţii lui Picon, de mare conciziune..., apare si la Georgeta Horodincă, scîlciată, împovărată de pronume relative... In această orgie de «care», amintirea lui Picon ar fi fost desigur o impietate. A lui Proust, mai puţin; intre memorie şi falsă memorie, descoperirile eseiştilor pot fi paralele, după cum a fost şi descoperirea Americii de către vikingii cu piroge ori cu corăbii cu cap de struţ".* Riscul acestui stil spumos, coroziv, este să devină fastidios şi în loc, de pildă, de două propoziţii simple care să demonstreze ce era de demonstrat, întîlnirri asemenea disproporţionate şi cam puerile execuţii: *„Nici nu bănuiam că această frază, cea care inaugurează cartea* ***(Mutaţiile realismului*** *de Ioana Creţulescu), e atît de semnificativă şi că* ***riscurile imense,*** *pe care noi le bănuim doar o plăcută figură de stil, o abstracţie cu valoare oratorică, devin mai concrete decît cele ale automobiliştilor de formula I (unu). Abia terminat argumentul,* ***O privire istorică*** *ne înscrie în primele viraje. Din cele 25 de pagini ale acţiunii prospective şi retroactive reîntîlnim atîtea nume şi titluri..., Incit numai superlativele ne reamintesc cum că prima parte a cursei se desfăşoară (cu Balzac, Flaubert, Concourt etc.) prin faţa tribunei oficiale "* etc. Evident, criticul prinde aici un ton prea sus şi e ameninţat, ca şi Cornel Regman, Valeriu Cristea, de literaturizare, paradoxală dacă ne gîndim că toţi sînt observatori incisivi ai operelor, spirite raţionale, pozitive şi, cum se şi cuvine, prozaice.

La umbra cărţilor în floare *e* un debut mai mult decît promiţător. Cornel Ungureanu e un critic format, original, ale cărui cărţi viitoare le aşteptăm cu mare curiozitate.

(România literară, nr. 3, 1976)